

FÜGGELÉK, 1.
Ad. 1.2.

Az Országos Szakirodalmi Információs Rendszer magintézményei

(javaslat)

- Állatorvostudományi Egyetem Központi Könyvtára *
- Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára *
- Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára *
- Debreceni Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtára
- Debreceni Orvostudományi Egyetem Központi Kenézy Könyvtára
- Egyetemi Könyvtár *
- Erdészeti és Faipari Egyetem Központi Könyvtára
- Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Központi Könyvtára *
- Gödöllői Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtára *
- Janus Pannonius Tudományegyetem Könyvtára *
- József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára *
- Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Központi Könyvtára
- Kossuth Lajos Tudományegyetem. Egyetemi és Nemzeti Könyvtár *
- Központi Statisztikai Hivatal. Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat *
- Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Központi Könyvtára
- Magyar Iparművészeti Főiskola. Könyvtár és Információs Központ *
- Magyar Képzőművészeti Főiskola Könyvtára
- Magyar Testnevelési Egyetem Központi Könyvtára
- Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára *
- Miskolci Egyetem Központi Könyvtára *
- Országgyűlési Könyvtár *
- Országos Mezőgazdasági Könyvtár *
- Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár *
- Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár *
- Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum *

Országos Széchényi Könyvtár*

Pannon Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtára

Pécsi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára*

Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára*

Szentgyörgyi Albert Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára*

Veszprémi Egyetem Központi Könyvtára*

* Az Előzetes rendszerterv, II. r. 7. mell. "Leggyakrabban keresett könyvtárak jegyzékén" szerepel

A retrospektív konverzió
(modell hazai feldolgozással történő, közös felhasználási céllal történő munkamenetre)

- A retrospektív konverzió könyvtártechnológiai szabályainak megállapítása a rendszeren belül (a minimális adatmennyiség meghatározása; az alkalmazott karakterkészlet meghatározása; a források rangsorolása), önálló intézmény felállítása az adatbevitelre:
számítástechnikai szakember, katalogizáló szakemberek* (az adatbevitel kijelölésére és ellenőrzésére), adatrögzítők,
- a könyvtárak katalógusai alapján a külföldi bibliográfiai egységek behasonlítása külföldi adatbázisokba (online és CDROM), adatátvitel, adattranszformálás a hazai szabályok szerint (a találat nélküli tételek feldolgozása az alábbiak szerint),
- a könyvtárak katalógusai, ill. a nemzeti bibliográfiák szerint a hazai impresszum feldolgozása** Adatrögzítés HUNMARC formátumban ISIS, vagy hasonló rendszerű adatbázisba, OCR technika kombinációjával,
- a retrospektív konverzióval készülő rekordok terjesztése mágneses adathordozón, hogy a könyvtárak ezeket állományukba hasonlítva saját adatbázisukat a releváns rekordokkal feltölthessék. Találat esetén a központnak visszajeleznek, ahol adatbázist építenek a feldolgozott rekordokból a lelőhelyek nyilvántartásával mindaddig, amíg vagy a retrospektív konverzió munkája befejeződik, vagy a központi lelőhely katalógus egy közös adatbázisban való működtetése feleslegessé válik.

* A rendszerszervező, katalogizáló és ellenőrző szakemberek munkája abban az esetben is szükséges, ha külföldi cég a megbízott, vagy ha egyedi könyvtár a megbízó. A közösen működtetett hazai cég alkalmazásával egy szakértői csoport alakulhat ki, amely a munka következetes és egyöntetű elvégzését biztosítja.

** A hazai kiadású dokumentumok bibliográfiai csereformátumú átvétele a külföldi adatbázisokból nem gazdaságos. Az LC adatbázisa 1991-ben 23 ezer, az OCLC adatbázisa 1994-ben 63 ezer rekordot tartalmazott.

FÜGGELÉK, 3.

Ad. I.7.

A hatályos könyvtári, dokumentációs szabványok jegyzéke

A formai feltárás szabványai

MSZ 3424/1-16

Bibliográfiai leírás. [Dokumentumtípusonként]

MSZ 3440/1-5

A bibliográfiai leírás besorolási adatai. Fogalommeghatározások. Személyek nevei. Testületek neve. Címek. Földrajzi nevek

MSZ 3493-82

Bibliográfiai tételek besorolási szabályai

MSZ 3401-81

Bibliográfiai tételek betűrendbe sorolásának szabályai

MSZ 3423/1-3

Leíró katalógusok bibliográfiai tételeinek szerkesztése. Általános előírások. Könyvek. Időszaki kiadványok

MSZ 3394-88

A cirill betűk transliterációja latin betűkre (= ISO 9)

ISO 233-84

Transliteration of Arabic characters into Latin characters

ISO 259-84

Transliteration of Hebrew

ISO DIS 843

Transliteration of Greek characters into Latin characters

ISO DIS 2805

Transliteration of alphabets of non-Slavic languages ... using Cyrillic characters

ISO DIS 3602

Transliteration of Japanese

ISO 7098

Romanization of Chinese

MSZ 3563-80

Könyvek nemzetközi azonosító száma (ISBN)

MSZ 3567-87

Időszaki kiadványok és sorozatok nemzetközi azonosító számozása (ISSN)

MSZ 3422-85

Szavak és szókapcsolatok rövidítése a bibliográfiai leírásban

MSZ 3400-77

Nyelvek kódjai

MSZ ISO 3166-92
Országnevek kódjai

A tartalmi feltárás szabványai

MSZ 3418-87
Magyar nyelvű információkereső teauruszok szerkezete, részei és formái (= ISO 2788-86)

MSZ 16500-16599
Egyetemes Tizedes Osztályozás. Teljes kiadás

A bibliográfiai adatsere szabványai, szabályozása

MSZ 193/1-83
Mágnesszalagos bibliográfiai adatsere formátuma. A rekordok szerkezete (= ISO 2709-81)

MSZ 7806/1-87
Adatállományok szerkezete és címzése. Adatállomány 12,7 mm-es mágnesszalagon (= ISO 1001-86)

MSZ 7806/2-88
Adatállományok szerkezete és címzése. Adatállomány hajlékony mágneslemezen (= ISO 7665-83)

MSZ 9212/1-86
Számítástechnikai kódrendszerek. 7 bites kód (= ISO 646-83)

MSZ 7795/3-92
Számítástechnikai karakterkódok. A grafikus karakterek magyar referenciakészlete

ISO 6630-86
Bibliographic control characters

ISO DIS 5426/1-2
Extension of Latin alphabet coded character set for bibliographic information interchange

IBM Code page 870
Character set, Latin 2. Multilingual

PC/DOS 437
Character set

PC/DOS 852
Character set

UNICODE
The Unicode standard : Worldwide character encoding. Reading, etc. : Addison-Wesley, 1990-

HUNMARC
HUNMARC : a bibliográfiai rekordok adatsere formátuma : tervezet. Bp. : OSZK, 1993.

Tárgyszójegyzék

A különböző típusú könyvtárak az indexelést más-más mélységben végzik, ezért a tárgyszócsalád három egymásra épülő jegyzék kialakításával készüljön.

A legrészletesebb kb. 100-120 ezer lexikai egységből álljon utalótételek nélkül, amely mélyebb indexelést biztosít. A második szint - a fentiből kivont generikusabb tárgyszavak - kb. 30 ezer lexikai egységből áll. A harmadikat 400-500 leggenerikusabb tárgyszó alkotja, amely szint kisebb könyvtárak számára bárhol átfogó indexelésre való, egyben betölti az ún. összekötő nyelv szerepét is, így a könyvtárközi adatszere egyik eszköze is egyben.

Valamennyi lexikai egység tartalmazza a

- tárgyszót,
- értelmezőjét,
- szinonima kapcsolatait mindkét irányú utalásokkal (L és H),
- a szakcsoportok (tudomány, tudományág) kódjait,
- idegennyelvű ekvivalenseket (fakultatíve),
- megjegyzést (helyi használatra)
- LM (lásd még) utalásokat bármely nem szinoním relációk jelölésére.

A legrészletesebb, az első szint háttérében állnak a már részben elkészült szaktézauszok. Biztosítani kell, hogy e szaktézauszok általánosabb deszkriptorai bekerüljenek a tárgyszójegyzékbe. Így felülről lefelé és vissza teljes mértékű kompatibilitás érhető el, sőt szoros egymásra épülés.

A helyet, időt kifejező tárgyszavak bármely szinten kivételesen kapnak helyet, képzésük szabályokkal biztosítható. Ugyanúgy szakmai rendszertanokba foglalt nevek (pl. növények, állatok) megfelelő hivatkozást kapnak (pl. ragadozók X rendszertan szerint; váltakozó fényű csillagok Y csillagkatalógus szerint).

A tárgyszavak mindhárom szinten két különböző szerkezeti részbe kerülnek. Egy alfabetikus szótári részbe, amely tartalmazza az utalásokat is. A szakcsoportos rész csak a tárgyszavakat (értelmezővel) rendszerezi tematikai rendben. Egy tárgyszó több szakcsoportban is szerepelhet.

A tárgyszavakhoz használati szabályok tartoznak. Ezeket egyszerű szintaktikai szabályokból egymásra épülve kell kidolgozni bonyolultabb indexelési eljárásokig.

Elsőként a kb. 100 ezres részletező lista készítendő el, felhasználva a már részben meglévő hazai eredményeket és kezdeményeket, valamint a külföldi általános tárgyszójegyzékeket.

FÜGGELÉK, 5.
Ad I.8.1.

A könyvtári szoftverekkel szemben támasztott részletes követelmények

Az adatbázis építésének jellemző szükségletei

1. Fix és változó hosszúságú adatmezők és rekordok kezelése.
2. Rekord- és adatmezőkapcsolatok kezelése, nyilvántartása; mezőkapcsolatok rekordon belüli és rekordok közötti kezelése.
3. Adatisméltódések kezelése (mező és almező ismétlődések külön-külön és együttesen).
4. Egy rekordon belül változó hosszúságú, változó nevű és változó funkciójú mezők kezelése.
5. Adatátalakíthatóság, adatredukálhatóság.
6. Szintaktikai ellenőrzések (adattartalom-, előfordulás-, kötelezőség, feltételek ellenőrzése).
7. Könyvtári jelkészlet kezelése (input, megjelenítés, rendezés /sort/).
8. Speciális jelek/jelsorozatok kezelése (tiltott jelek; rendezéskor figyelembe nem veendő, vagy elhagyandó jelek).
9. Különféle input-fajták kezelése (saját adatbevitel; osztott katalogizálás; külső rendszerek outputjának átvétele).
10. Osztott katalogizálás (átmeneti fájl kezelése, azonos idejű eléréssel; a bevitel származásának nyilvántartása; a beviteli formátum átszerkeszthetősége)
11. Authority-fájlok, szótárfájlok kezelése, időszakokra érvényes állapotok megőrzése.
12. Az ISO 2709-es szerkezetű és különböző MARC-formátumban szervezett inputok - outputok fogadása és előállítása.
13. Karbantartás/aktualizálás.
14. Módosítások/javítások biztosítása (adatmódosítás; az adatok időbeli változásainak nyilvántartása, tárolása).
15. Az adathozzáférés szempontjainak kezelése (jogosultság, közölhetőség).
16. Az adatbázist jellemző statisztika kezelése.

Működési követelmények

1. Menütechnika.
2. Keresési technika
 - 2.1 Keresés bármely mezőben, bármely időintervallum szerint,
 - 2.2 Keresés szótár alapján és szabad szöveg szerint,

- 2.3 Keresés operátorokkal,
- 2.4 String-keresés (csonkolás jobbról és balról),
- 2.5 Keresési startégia lépíthetősége,
- 2.6 A keresett profilok tárolhatósága újrafelhasználáshoz,
- 2.7 Keresés az adatok közötti kapcsolatok alapján, automatikusan.

3. Információkereső nyelvek kezelése

- 3.1 Különböző mezőtípusok biztosítása,
- 3.2 Indexelési lehetőség az input-mezők szövegében,
- 3.3 Bármely mező-típus állományból szótár kialakíthatósága,
- 3.4 A szótárba új - mezőkben nem szereplő - tételek felvétele,
- 3.5 A szótár szavai - az egyes mezőtartalmak - közötti kapcsolatok kezelése a vonatkozó dokumentációs szabványok szerint,
- 3.6 A szótár állományán belüli módosítások lehetősége (authority fájl, tezaurusz fájl kezelése).

4. Az online hozzáférés működése

- 4.1 Adatbázis szolgáltatás (teljes, ill. növekmény),
- 4.2 Kétirányú kommunikáció,
- 4.3 Fájl-transzfer,
- 4.4 Felhasználói profil alapján automatikus állományátvitel,
- 4.5 Rekord-letöltés (találati halmazok, vagy kereső profilok alapján),
- 4.6 Hozzáférési statisztika, időmérés.

5. Batch szolgáltatások

- 5.1 A megjelenítés formája szerint (belső formátum: szerkesztett formátum),
- 5.2 A megjelenítés funkciója szerint (jegyzék/lista; szerkesztett kiadvány; katalóguscédula; szelektív információszolgáltatás),
- 5.3 Az előállítás módja szerint (mágnesszalag; hajlékony mágneslemez; lézerlemez; nyomtatás).

6. Statisztikák az adatbázis jellemzőiről, használatáról

7. Adminisztráció (news) készítése, közlése.

FÜGGELÉK, 6.
Ad. I.9.

A könyvtári tematikát kiegészítő, javasolt informatikai tantárgyak ismertetés

a) Matematikai logika

b) Tervezés általában. Részei:

- A rendszerelemzés és -szervezés alapjai. Célja: az adatbázisrendszerek tervezéséhez, ill. alkalmazásához felhasználható rendszerelemzési és -szervezési alapismeretek oktatása (az adatmodellezés kivételével), különös tekintettel a dokumentációs és könyvtári adatbázisokra.
- Dokumentációs és könyvtári adatmodellezés. Célja: a dokumentációs és könyvtári adatbáziskezelő rendszerek tervezéséhez alkalmazható koncepcionális szintű ETK és objektumorientált adatmodellezési módszerek ismertetése és gyakoroltatása, elsősorban annak érdekében, hogy az információkereső rendszerek adatbázisait kezelő kereskedelmi forgalomban kapható rendszerek megítéléséhez biztosítson megfelelő háttérrel.
- A könyvtári adatsereformátum és szerepe a gépesítésben. Célja: az adatsereformátum rekordszerkezetének megismerése az integrált könyvtári rendszerek, különös tekintettel a nyilvános online katalógus modulok adaptálásához.
- Tárgyszavas és deskriptoros információkereső nyelvek szerkezete és tervezése. Célja: elsősorban az online adatbázisrendszerekben használt természetes nyelvű információkereső nyelvek szótárainak (a tárgyszójegyzékeknek és tezauruszoknak) a manuális és programmal támogatott szerkesztési technikáját ismertetni.

c) Gépesítés, adatbázisrendszerek. Részei:

- Könyvtárgépesítés. Célja: működő automatizált könyvtári/dokumentációs adatbáziskezelő rendszerek ismertetése és használatuk gyakorlása.
- Integrált könyvtári rendszerek. Felépítés és alkalmazási gyakorlat. Célja: adott könyvtári rendszer alapján az integrált könyvtári rendszerek szerkezeti kérdéscinck vizsgálata és használatának gyakorlása.

d) Hálózatok, navigáció és keresés. Részei:

- Számítógépes hálózati ismeretek. Célja: a számítógépes *nagyterületű hálózatok* alapfogalmainak és szolgáltatásainak, eszközeinek megismerése és a hálózaton való navigációnak az elsajátítása. Az elektronikus könyvtár használata.
- *Online referenz szolgáltat.* Keresés adatbázisokban. Célja: a kereskedelmi szolgáltatók által kínált adatbázisokból történő információvisszakeresés módszercinck elsajátítása. Keresőkép- és profilszerkesztés.

e) Nagyobb intelligenciájú rendszerek. Részei:

- Navigáció a mesterséges intelligenciaalapú rendszerekben. Célja: a szakértői rendszerekben, mesterséges intelligenciaalapú rendszerekben lejátszódó navigációs műveletek elméletének megismerése és néhány elvi megoldási módja, különös tekintettel a statisztikai osztályozásra és információkeresésre.
- Szakértői rendszerek. Célja: adott szakértői rendszer alapján a szakértői rendszerek szerkezetének és használatának gyakorlása.